

Halfbaard

Van Charles Lewinsky zijn verschenen

Het lot van de familie Meijer
De verborgen geschiedenis van Courtillon
Terugkeer ongewenst
Tien-en-een-nacht
Alleen maar helden
Andersen
De stotteraar
Halfbaard

Charles Lewinsky (1946) woont afwisselend in Zürich en in een dorpje in Frankrijk. Hij werkte als dramaturg en regisseur, schreef tv-scripts en theaterstukken en schrijft nog steeds romans en korte verhalen. Meermaals stond zijn werk op (inter)nationale long- en shortlists en won hij prijzen, van Frankrijk tot China. *Halfbaard* was zowel voor de Deutscher als voor de Schweizer Buchpreis genomineerd. Zijn roman *Het lot van de familie Meijer*, een onverbidde bestseller, betekende zijn grote doorbraak in Nederland en Vlaanderen.

Verder is Lewinsky voorzitter van de Jonathan Swift Internationaler Preis für Satire und Humor. Ontvangers van deze prijs zijn onder anderen Eva Menasse, T.C. Boyle, Joachim Meyerhoff en David Sedaris.

C H A R L E S L E W I N S K Y

Halfbaard

Roman

Vertaald door Elly Schippers

MERIDIAAN
UITGEVERS

2023

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij een subsidie van
Pro Helvetia, Swiss Arts Council

swiss arts council

prohelvetia

Eerste druk oktober 2023

© 2020 Diogenes Verlag AG, Zürich

© 2023 Nederlandse vertaling Elly Schippers

Oorspronkelijke titel *Der Halbbart*

Oorspronkelijke uitgave Diogenes Verlag AG, Zürich

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld Ferdinand Hodler, 'Die Kindheit (Studie)'

© bpk Bildagentur; Städel Museum

Auteursfoto Maurice Haas, Diogenes Verlag

Typografie Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93169 56 2

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Voor mijn broer Robert,
met wie ik al vroeg
heb leren fantaseren

He must have a long spoon
that must eat with the devil.

– William Shakespeare, *Comedy of Errors*

Het eerste hoofdstuk

waarin Halfbaard in het dorp komt

Hoe Halfbaard bij ons is gekomen kan niemand zeggen, van de ene op de andere dag was hij er gewoon. Sommigen denken zeker te weten dat ze hem op Palmzondag voor het eerst hebben gezien, anderen beweren bij hoog en laag dat het op Goede Vrijdag was. Dat heeft zelfs al eens geleid tot een vechtpartij.

Na de vastentijd willen de mensen hun opgespaarde dorst kwijt en dus kocht Martin Kryenbühl van een lastdierdrijver twee vaten wijn, een klein vat met malvezij en een groot vat met räuschling, en in die räuschling, heb ik horen vertellen, zat de vreemdeling verstopt, hij had zich net zo klein opgerold als een zevenslaper die overdag wegekruipt in een dode boom, was rond middernacht door het spongat naar buiten geglipt en weer opgezwollen tot zijn volle omvang, met het geluid van een stervende die zijn laatste adem uitblaast. Maar de man die dat vertelde was Kari Rogenmoser, die na vijf glazen wijn ook de duivel al eens met vurige ogen uit het Meer van Ägeri had zien oprijzen. Volgens anderen is de vreemdeling van de berg af gekomen, toen met die kleine rotslawine, en is hij daarna een heel jaar in de hoop stenen blijven liggen, onopgemerkt, bedekt met stof zoals een graf in de winter met sneeuw. Midden tussen de rotsblokken is hij de helling afgerold, zeggen ze, en als door een wonder heeft hij niet één van zijn botten gebroken, alleen zijn gezicht lag

in puin, de rechterhelft, daarom ziet hij eruit zoals hij eruitziet. Geen van de mensen die daar een eed op durven doen, heeft het met eigen ogen gezien, maar een goed verhaal is altijd welkom als de nachten lang zijn en de duivelse Anneli in een ander dorp zit.

Ik denk dat hij gewoon te voet is gekomen, niet rechtstreeks over de brede weg die van Sattel omlaagloopt, maar op de hellingen zijn genoeg paden waar niemand je ziet, dat weten niet alleen de smokkelaars bij ons. Natuurlijk zijn zulke paden voor een vreemdeling niet makkelijk te vinden, maar als hij echt een vluchteling is, zoals ze zeggen, zal hij daar wel een fijne neus voor hebben. Als iemand lang genoeg heeft moeten vluchten, verstopt hij zich vanzelf, zoals een kat die door jongens met stenen wordt bekogeld ook automatisch een omweg maakt over de daken en door de bosjes.

Waar hij vandaan is gevlucht en waarom, weet geen mens. Op een gegeven moment was hij er gewoon, in het dorp en ook weer niet in het dorp, precies op de grens tussen binnen en buiten. Een vluchteling krijgt volgens mij na verloop van tijd gevoel voor grenzen en herkent ze, ook al staat er niemand om tol te heffen. Ik denk dat ieder mens speciale vermogens kan ontwikkelen zonder dat het altijd meteen tovenarij hoeft te zijn. De Iten-tweeling, die je altijd samen ziet, hoeft maar aan een drachtige koe te ruiken om met zekerheid te kunnen zeggen of het een stierkalf of een koekalf wordt. Sommige mannen laten die twee ook komen als hun vrouw in verwachting is; een boer die al vijf kinderen heeft en nog steeds geen erfgenaam, wil weten of het weer een meisje wordt, zodat hij op tijd het kruidenvrouwtje uit Ägeri kan laten komen. Zij weet niet alleen hoe je kinderen op de wereld

helpt, maar ook het tegenovergestelde. Toen we nog klein waren, gingen we voor haar op de loop, want er werd gezegd dat ze je met haar laatste tanden dood kon bijten, nu denk ik dat het een heel gewone vrouw is, maar dan wel een met veel ervaring.

Zoals gezegd, op een dag was Halfbaard er en zocht hij, zonder iemand iets te vragen, de juiste plek uit, een plek die niemand de moeite waard vindt om er ruzie om te maken. Meteen aan de rand van het hoogste deel van het kloosterbos, waar de helling steil wordt en waar hooguit geitenhoeders of hout sprokkelende oude vrouwtjes langskomen, trok hij op tien voet in het vierkant de braamstruiken en de liguster uit, met zijn blote handen, zeggen ze, wat ik niet geloof, anders had je hem moeten zien bloeden als de tienduizend martelaren na hun val in de doornen. Hoe het ook zij, hij heeft daar iets gebouwd, niet langer dan een strozak en niet breder dan een man met gespreide armen. Bij het geiten hoeden bouwden wij ook zulke hutten, die we met takken afdekten tegen de regen. Lang hadden we daar niet voor nodig, maar niemand van ons zou op het idee gekomen zijn om erin te gaan wonen. Hij schijnt er genoeg aan te hebben, ook al zit hij daar 's winters vast te bibberen als een arme zondaar. Een vuurtje stoken kan alleen buiten, en dan moet hij nog oppassen dat zijn hut niet in brand vliegt.

Schorsch Steinemann heeft zijn boerenstulpje lager op de helling en op een keer, op een ijskoude dag, moest hij de vreemdeling te hulp roepen omdat net op het moment dat zijn vrouw haar eerste kind kreeg ook de koe moest kalven. Het zal wel niet precies zo gegaan zijn, maar naderhand vertelde hij dat hij de vreemdeling stijf bevroren had aangetroffen, zo hard als een plank, en dat hij

hem achter zich aan de helling af moest trekken als een slee. Om hem te ontdooien had hij hem thuis tegen de tafel gezet, vlak voor de grote soepketel, en het had niet lang geduurd of hij bewoog weer en stak ook zijn handen uit de mouwen, als iemand die het klappen van de zweep kent, het kon niet de eerste keer zijn dat hij bij een bevalling hielp. Na afloop, zegt Steinemann, was Halfbaard voor de stookplaats op zijn knieën gaan zitten en had hij zich niet alleen gewarmd maar ook zijn hand diep in het vuur gestoken, zodat hij echt blaren kreeg. Maar dat leek vast maar zo en korsten zal hij ook daarvoor al wel op zijn hand gehad hebben.

Het is een rare snuiter, die Halfbaard. Iedereen noemt hem zo, zijn echte naam kent niemand. In het dorp heeft haast iedereen een bijnaam. Als ze het over Meinrad Eichenberger hebben, zeggen ze altijd 'de kleine Eichenberger' omdat hij drie oudere zussen heeft, die allemaal al getrouwd zijn en in een ander dorp wonen, hij kwam als nakomertje toen zijn vader al niet meer geloofde dat hij toch nog een zoon kon krijgen. Hänsel Gisiger, die zo goed kan trommelen, noemen ze Sponsje omdat hij sinds een vechtpartij zo'n raar oor heeft, en tegen mij zeggen ze Kwezeltje, alleen omdat ik een paar weken lang elke dag in Sattel naar de mis ging, maar dat was niet uit vroomheid, het was vanwege Lisi Hasler. Ik vond haar leuk, maar zij mij niet; met kleine jongens wilde ze niets te maken hebben, zei ze. Ik stelde haar voor om te wachten tot ik twaalf was, maar ze wilde niet en lachte me uit. Toen de dikke Hauenstein een kind bij haar had gemaakt, ben ik niet meer gegaan.

Halfbaard dus. Ze noemen hem zo omdat zijn baard maar aan één kant van zijn gezicht groeit, aan de andere

kant heeft hij littekens van brandwonden en zwarte korsten, zijn oog is daar helemaal dichtgegroeid. In het begin noemden sommigen hem Melchipar, maar dat duurde niet lang. Met die naam zat het zo: als Halfbaard naar links kijkt en je ziet van zijn gezicht alleen de helft met de baard, dan doet hij denken aan Melchior op het geborduurde vaandel dat met Driekoningen wordt meege dragen in de processie. Maar als hij zijn hoofd de andere kant op draait en je ziet de helft zonder baard, die met de zwarte korsten, dan denk je aan de negerkoning Caspar. Half Melchior en half Caspar, vandaar Melchipar. Maar die naam was te ingewikkeld en ze werden het eens over Halfbaard. Ik zou graag weten hoe zulke beslissingen eigenlijk genomen worden. Ik vraag me ook af wat zo'n naam doet met iemand die hem opgeplakt krijgt. Ik bijvoorbeeld: sinds ze me Kwezeltje noemen, denk ik erover om ooit in het klooster te gaan, niet omdat ik zo vroom ben, maar als monnik heb je een zeker bestaan en echt hard werken hoef je daar ook niet, geloof ik. En bij de professie krijg je van de abt een nieuwe naam. Ik heb altijd een hekel gehad aan mijn doopnaam. Eusebius – dat was zo'n stom idee van mijn vader. Hij had die naam in een preek opgevangen en onthouden. Ik kan dingen ook goed onthouden, zoiets gaat soms over op de volgende generatie. Mijn oudere broers heten Origenes en Polycarpus, maar niemand durft ze zo te noemen, want dan krijg je op je bek, vooral van Poli; die vecht graag, heel anders dan ik. Als onze vader toen op de gemzenjacht niet zijn nek had gebroken, zou hij een zusje Perpetua hebben genoemd, zegt onze moeder, dat had hij al bedacht.

Halfbaard kan het niet schelen hoe ze hem noemen, dat heeft hij zelf tegen me gezegd. Je kunt heel gewoon met

hem praten, ook al beweren sommigen in het dorp dat ook zijn halve tong is verbrand en dat hij alleen kan lallen zoals lijpe Werni, die niet goed bij zijn hoofd is en die gaat zitten poepen waar iedereen bij is en dan in zijn handen klapt en trots wijst naar de vieze hoop die hij heeft gedaan. Halfbaard kan zelfs heel goed praten, hij doet het alleen niet graag en zeker niet met iedereen. Ik ben met hem aan de praat geraakt omdat ik een keer bij het paddestoelen zoeken toevallig zag dat hij kamperfoeliebessen plukte. Omdat ik dacht dat hij ze wilde opeten, ben ik naar hem toe gerend en heb ik ze uit zijn hand geslagen, want ze zijn giftig. Ik bedacht te laat dat ik hem ook met woorden had kunnen waarschuwen; ook als zijn tong verbrand was, betekende dat nog niet dat hij me niet kon horen. Maar hij werd niet boos, hij begreep dat ik het goed bedoelde en bedankte me zelfs. Dat de bessen giftig waren wist hij, juist daarom had hij ze geplukt, hij kon al een paar dagen niet goed meer pissen en die bessen hielpen. Hij praat een beetje eigenaardig, niet zoals we hier gewend zijn, maar je kunt hem goed verstaan.

Ik geloof dat hij ook kan lezen, dan zou hij de enige zijn in het dorp. In het klooster brengen ze je dat bij, wat ook weer een reden zou zijn om daar in te treden. Latijn zou ik trouwens ook nog moeten leren, want andere boeken dan de Bijbel en het psalmboek zijn er bij mijn weten niet. In de kerk in Sattel zie je Halfbaard alleen 's zondags, als iedereen erheen moet, en hij staat altijd helemaal achteraan, bij de bedelaars en de schurftkoppen. Maar de Bijbel schijnt hij toch te kennen. Niet dat hij dat tegen me heeft gezegd, hij vertelt niet graag over zichzelf, maar één keer heeft hij zijn mond voorbijgepraat. Ik vroeg of het hem niet stoorde dat de mensen hem Halfbaard noemen,

hij lachte, die schorre lach die hij altijd heeft, en zei: 'Er zijn te veel namen en te weinig mensen voor die namen. Maar je kunt tegen iedereen zeggen dat ik uit een beroemde familie kom. Irad verwekte Mechujaël, Mechujaël verwekte Metusaël, Metusaël verwekte Lamech.' Ik begreep het niet, maar ik heb het onthouden zoals mijn vader de namen voor zijn kinderen onthield. Onze moeder zegt dat mijn geheugen nog beter is dan dat van hem.

Vanwege die eigenaardige namen vroeg ik na de mis aan meneer kapelaan of hij ze weleens had gehoord of dat het allemaal flauwekul was, en hij kon amper geloven dat ik ze nog wist. Hij had ze een keer bij een dooppreek uit de Bijbel voorgelezen, maar dat was meer dan een jaar geleden, en dat ik ze nog altijd in mijn hoofd had, was een gave waar ik Onze-Lieve-Heer dankbaar voor moest zijn. Hij streek me over mijn haar, wat ik niet prettig vond omdat ik weer eens luizen had. Daarna vroeg hij nog waarom hij me niet meer zo vaak in de kerk zag, behalve 's zondags, en ik kon moeilijk tegen hem zeggen dat het was vanwege Lisi Hasler en het kind dat Hauenstein bij haar had gemaakt. Gelukkig vroeg hij niet door, hij wilde me alleen een standje geven en verwachtte helemaal geen antwoord.

Ik kom graag bij Halfbaard, maar het is niet zo dat we vrienden zijn. De oude Eichenberger, die al boven de vijftig is en zijn gezin nog regeert als een vent van twintig, had ooit een hond die hem altijd gehoorzaamde, stokken apporteerde of met zijn geblaf vreemden op de vlucht joeg. Het beest liet zich door Eichenberger slaan zonder zich te verzetten, alleen als hij hem wilde aaien of achter zijn oren krauwen of zo, dan liet die hond zijn tanden zien. Ik weet ook niet waarom ik daar bij Halfbaard aan moet denken.

Het tweede hoofdstuk

waarin Sebi zijn snor drukt bij het rooien

Vanavond krijg ik een pak rammel, dat is normaal, geloof ik, als je twee oudere broers hebt. Ik moet alleen zorgen dat Geni me te pakken krijgt en niet Poli. Geni is de oudste van ons drieën, ook de verstandigste, bij hem hoef je niet bang te zijn dat hij een tand uit je mond slaat of iets doet wat nog erger is, soms knipoogt hij zelfs naar me terwijl hij me slaat. Hij lijkt in zijn manier van doen op vader, zegt onze moeder, die dacht ook altijd na voor hij ergens aan begon. Een tijdje geleden heeft Geni een waterrad voor me gemaakt, toen had hij van tevoren heel lang nagedacht hoe dat moest, daarna draaide het ook echt in de beek. Maar als Poli begint te slaan, krijgt hij een rood waas voor zijn ogen, zo heeft hij het zelf eens beschreven, en hij houdt niet op met slaan voor de ander zich niet meer verroert, en ook dan niet altijd. Voor de andere jongens in het dorp is hij daarom een held, ze willen net zo zijn als hij en doen alles wat hij zegt, sommigen uit angst, anderen uit bewondering. Het meest bewondert Hänsel Gisiger hem, ook al is Poli de schuld van zijn sponsoor. Als het op vechten uitdraait, in het dorp of met die uit Sattel of Ägeri, dan staat Poli altijd vooraan. Onze moeder heeft al meer dan eens gezegd: Als ze hem op een dag dood thuisbrengen, heeft hij nog geluk gehad, want als ze zijn botten zo kapotslaan dat hij niet eens de ploegstaart meer vast kan houden, had hij beter

meteen het viaticum kunnen ontvangen. Poli lacht dan alleen maar en zegt dat hij er niet over piekert om zich zijn leven lang als boerenknecht krom te werken, hij wil soldaat worden, dan kun je een vrolijk leventje leiden, en als hij dan terugkomt in het dorp brengt hij een zak geld mee, en geen duiten maar dukaten. Zijn voorbeeld is oom Alisi, de jongere broer van onze moeder, die ook soldaat is geworden en al in veel landen heeft gevochten. Toen ik nog heel klein was, was hij eens een paar dagen terug in het dorp, de mensen hebben het er nu nog over hoe groot en sterk hij was en dat hij met geld strooide als een zaai-er met zaad. Zelf kan ik me alleen herinneren dat hij me in de lucht gooide en weer opving. Hij rook naar zweet en brandewijn en maakte me bang. Daarna is hij weer ten strijde getrokken en we weten niet of hij nog leeft. Bij soldaten weet je dat nooit zeker.

Dat ik vandaag een pak rammel krijg, is zo zeker als dat na de herfst de winter komt. Ik ben niet mee gaan rooien, ondanks de aankondiging dat het hele dorp mee moest, de mannen en de jongens, ook de jongere. Je ziet hier dan wel zelden een van de kloosterlingen, 'achter de bergen zijn de heren het mooist', zeggen ze, en wij zijn geen lijfeigenen, maar het bos is van hen, we mogen het alleen gebruiken en als ze roepen moeten we komen. Als het bevel wordt gegeven om in het bos te werken, kun je schelden wat je wilt, je moet het toch doen. In ruil daarvoor mogen wij in het bos de varkens hoeden en mogen we de kloosterossen, die er eigenlijk alleen zijn voor de bosarbeid, ook gebruiken om ons eigen land te ploegen, dat is de afspraak, die niet op papier staat, maar wel bindend is. Dat de monniken hun bos laten rooien, is iets nieuws, zegt onze moeder, vroeger kwam dat niet voor.

Ze willen daar zeker een wei voor koeien maken, want die zijn de afgelopen jaren zoveel waard geworden dat het lijkt of ze gouden vlaaien schijten, en wie meer koeien wil hebben om te verkopen, moet ook meer wei hebben en dus minder bos.

Met de rooihak wortelstokken uitgraven is niets voor mij. Als ze altijd tegen je zeggen dat je een doetje bent, vind ik dat je je ook zo mag gedragen; wel de schande en niet het voordeel – dat is niet eerlijk. Als ik echt ooit monnik word, wil ik in het klooster niet in de stal hoeven werken, maar leren schrijven. Een nog beter leven hebben daar alleen de zangers, is me verteld, maar sinds mijn stem aan het veranderen is, kan ik dat wel vergeten. Geni zegt dat ik geen mens meer ben, maar een raaf. Maar hij lacht als hij zoiets zegt en bedoelt het niet kwaad.

Ik was trouwens toch al van plan om Halfbaard weer eens op te zoeken. Het heeft lang geregend en dan kan hij nog zoveel takken op zijn hut gelegd hebben, het zal daar toch geweest zijn alsof hij met een kap over zijn hoofd onder een waterval zat. Vandaag is het voor het eerst weer lekker warm. Tegen mijn broers zei ik dat ik een heel akelig gevoel in mijn buik had, dat ik niet wist waarvan en dat ik vóór het rooien nog eens goed moest poepen, zij moesten maar vast vooruitgaan, ik zou ze wel inhalen. En toen ben ik de andere kant op gelopen. Als het hele dorp op dezelfde plek aan het werk is, dacht ik bij mezelf, dan kan niemand je betrappen als jij ergens anders bent.

Onderweg plukte ik bosaardbeien, rode en witte, en die deed ik in het mandje dat Geni eens van rietbladeren heeft gevlochten. Geni kan alles.

Toen ik dichterbij zijn noodhut kwam, hoorde ik Half-

baard zingen, een lied zoals verder niemand in het dorp zingt, met een wonderlijke melodie, alsof elke afzonderlijke toon vals is en ze alleen allemaal samen goed klinken. De woorden verstond ik niet en Halfbaard hield ook heel gauw op met zingen. Terwijl hij een mooie stem heeft, in het klooster zouden ze hem vast kunnen gebruiken. Hij zat in de zon op de grond, had gekruiste lijnen in de aarde getekend en in de vakjes tussen de lijnen kiezelstenen gelegd, veel gewone grijze en een paar van die kleurige die je soms aan de oever van een meer of in een beek vindt. De stenen waren volgens een bepaald systeem gerangschikt, dat kon je zien, de grijze op een rij en de andere verspreid, maar toen ik dichterbij kwam veegde hij ze vlug op een hoop, alsof hij plaats voor me wilde maken. Hij deed het wel zorgvuldig, zodat je merkte dat hij de stenen nog nodig had. Hij zag dat ik nieuwsgierig werd en zei: 'Dat zijn geen kiezelstenen, maar olifanten en paarden en soldaten en koningen. Heel veel soldaten, zoals overal op de wereld, en maar twee koningen, en die rusten niet voordat een ervan dood is.' Misschien hebben de mensen gelijk als ze zeggen dat hij een beetje gek is.

Wat een olifant is, weet ik niet precies. Een dier, geloof ik, dat bij ons niet voorkomt.

Omdat ik de indruk had dat hij vandaag spraakzamer was dan anders, vroeg ik hem iets waar ik me allang over verbaas, maar wat nog niemand me heeft kunnen uitleggen: waarom je twee verschillende kleuren bosaardbeien hebt, rode en witte, hoewel het toch dezelfde plant is en je geen verschil kunt zien. Sponsje, die mijn vriend is, beweerde ooit dat de rode de mannetjes waren en de witte de vrouwtjes, maar dat geloof ik niet, aardbeien zijn ten-

slotte geen dieren. Halfbaard vroeg op zijn beurt welke van de twee ik het lekkerst vond. Daar hoefde ik niet lang over na te denken. ‘De witte,’ zei ik en hij lachte, maar zo dat het geen uitlachen was. Hij zei dat ik mijn ogen dicht moest doen en stopte de ene na de andere aardbei in mijn mond, en ik moest raden welke kleur ze hadden, maar ik proefde geen verschil. ‘Je denkt alleen dat de witte het lekkerst zijn,’ legde hij uit, ‘omdat ze anders lijken te zijn dan de andere. Die fout maken de mensen sinds Adam en Eva uit het paradijs werden verdreven. Zodra iemand er een beetje anders uitziet, een andere kleur haar heeft of een grotere neus, dan denken ze meteen dat hij iets bijzonders moet zijn, beter of slechter, terwijl iedereen gelijk is.’ Ik wilde hem tegenspreken, omdat bijvoorbeeld Geni en Poli toch echt niet gelijk zijn, maar je spreekt Halfbaard niet tegen, zeker niet als je zoveel jonger bent dan hij. Met dat verbrande gezicht van hem kun je wel niet goed zien hoeveel rimpels hij heeft, maar ouder dan onze moeder is hij zeker, en die is al bijna veertig.

Hij at geen enkele aardbei op, hoewel ik ze toch speciaal voor hem had geplukt, en ik vroeg of hij ze niet graag lustte. Ja, zei hij, eigenlijk wel, maar hij had ooit iemand gekend die ze nog liever lustte en nu smaakten ze hem niet meer, ze maakten hem verdrietig omdat hij die iemand verloren had. Ik vond het vreemd dat hij dat zei, een mens kun je toch niet verliezen zoals een tand of een schoen als je ermee in het moeras trapt en hem er niet meer uit krijgt.

Ik heb de aardbeien toen zelf maar opgegeten.

Een hele tijd zaten we naast elkaar zonder iets te zeggen. Toen vroeg hij of ik hem aan een schop of een stevige spa kon helpen, hij had hem maar een paar uur nodig.